MANUÁL PREVENCIE A RIEŠENIA NEVHODNÉHO SPRÁVANIA

Podmienky na zaistenie postupov a ochrany žiakov pred diskrimináciou, násilím a šikanovaním

1. Predpoklady:

1.1 Princípy výchovy a vzdelávania v ZŠ Felix a sloboda detí, učiteľov a vychovávateľov vo výchovno-vzdelávacom procese sú základným predpokladom pre stanovenie vyššej úrovne úcty, zodpovednosti a bezpečného prostredia medzi deťmi, rodičmi, pedagógmi, vychovávateľmi a vedením školy navzájom.

1.2 Tieto princípy zakladajú aj vysokú snahu a ochotu riešiť konflikty či nevhodné správanie medzi deťmi na komunikačnej úrovni medzi deťmi, rovnako tak medzi rodičmi navzájom a tiež na úrovni komunikácie s pedagógmi, vychovávateľmi, vedením školy, odborníkmi a zriaďovateľom.

1.3 V detských kolektívoch prirodzene dochádza k vzájomnému porovnávaniu, vyčleňovaniu jedincov, výsmechu i fyzickému napadnutiu slabších či inak odlišných detí.

1.4 Ak sa včas nezasiahne a zámerné ubližovanie trvá dlho, obeť nesie následky, celý detský kolektív je poznamenaný, obeť a agresor majú postupne menšiu šancu na uvedomenie si zraňujúceho správania. Naviac časom sa toto správanie posilňuje pocitom zlyhania / úspechu a náchylnosti ostatných, podobných detí sa k agresorovi / obeti pridružiť.

2. Cieľ manuálu:

2.1 Realizovať princípy školy, slobody a radosti detí zo vzdelávania bez obmedzení.

2.2 Podchytiť akékoľvek nevhodné správanie v začiatku tak, aby dieťa pochopilo následky svojho nevhodného správania, malo možnosť nápravy a dotknuté dieťa mohlo nadobudnúť späť svoje sebavedomie v „uzdravenom kolektíve“.

2.3 Stanovenie vyššieho komunikačného štandardu pri zisťovaní a ochrany detí pred diskrimináciou, násilím či šikanovaním.

2.4 Stanovenie pravidiel a postupu rodiča a pedagóga pri zistení problémového správania sa detí.

2.5 Podchytiť akékoľvek nevhodné správanie v začiatku tak, aby dieťa pochopilo následky svojho nevhodného konania.

Postupnosť krokov pri riešení situácií:

Zistenie – cieľom je zistiť, či sa môže jednať o nevhodné správanie.
Overenie – cieľom je objektívne vyšetrenie problému
Vyhodnotenie - cieľom je objektívne vyhodnotenie problému
Zvládnutie – cieľom je vhodné riešenie problému
Zodpovednosť – prijatie zodpovedností a následkov

3. ZISTENIE - cieľom je zistenie skutočnosti, o aké správanie dieťaťa sa môže jednať. Či sa jedná o žartovné doberanie alebo nevhodné správanie.

3.1 Rodič môže získať informácie o správaní od vlastného dieťaťa, iného dieťaťa, druhého rodiča alebo pedagóga či iného zamestnanca školy.

3.2 Od vlastného dieťaťa sa snaží získať informácie vždy nepriamo tak, aby dieťa podľa možností nezistilo, čoho sa dotazovanie týka.

3.3 V každom prípade rodič zostáva pokojný a snaží sa zistiť, či sa jedná o žartovné doberanie alebo nevhodné správanie.

3.4 **Vhodnými otázkami sú:** Čo ťa dnes v škole potešilo? Čo sklamalo? Aký dobrý skutok si urobil / videl? Akú chybu / zlý skutok si spravil / videl? Mal si z niečoho strach? Ako si ho prekonal? Čo by si si v škole prial? Za čo si v škole / deťom / učiteľovi vďačný?

Žartovné doberanie	Nevhodné správanie / šikana
Definícia: Je rovnocenné, kamarátske, chápané ako prejav priateľstva.	**Definícia:** Násilné a závislé, chápané ako niečo nepríjemné, čo dieťa ponižuje alebo jednoducho bolí.
Účel: Žartovanie či podpichovanie za účelom vzájomnej zábavy, dobrej nálady a radosti, kde nie je víťaz ani porazený.	**Účel:** Vedome či nevedome ublížiť, zraniť či ponížiť.
Motív: Náklonnosť, zblíženie, zoznamovanie, záujem o druhého. Rozpustenie napätia, navolenie pohodovej atmosféry.	**Motív:** Získanie moci, prekonanie samoty, nudy, zvedavosti, žiarlivosti. Predídenie vlastnému ubližovaniu či snaha byť silný.
Postoj: Rešpekt k druhému a sebaúcta.	**Postoj:** Devalvácia a zneváženie druhého.
Citlivosť: Vcítenie sa do druhého.	**Citlivosť:** Tvrdosť a bez zľutovania.
Zraniteľnosť: Dieťa nie je zvýšene zraniteľné a ani precitlivené.	**Zraniteľnosť:** Dieťa je bezbranné, nevie, nemôže či nechce sa brániť.
Hranice: Obidve strany majú možnosť obhájiť svoje osobné teritórium, vzájomne sa rešpektujú vo verbálnych i neverbálnych limitoch. Silnejší mierni svoje akcie.	**Hranice:** Hranice sa prelamujú, silnejší neberie ohľad na druhého, obeť dá najavo, že je jej to nepríjemné, útočník pokračuje; obeť sa uzatvára do seba.
Právo a sloboda: Rovnoprávnosť účastníkov. Dieťa sa môže brániť a doberanie opätovať, prípadne ho môže zastaviť či z neho vystúpiť.	**Právo a sloboda:** Bezprávie, ak sa dieťa bráni alebo „žart“ opakuje, sa útok znásobí.
Dôstojnosť: Je zachovaná, dieťa nemá pocit poníženia, necíti sa trápne.	**Dôstojnosť:** Dieťa je (hoci aj verejne) ponížené a zosmiešňované.
Emočný stav: Radosť, vzrušenie z hry, ľahký či nepríjemný hnev, ale nie bezmocnosť.	**Emočný stav:** Strach, zahanbenie, bolesť, bezmocnosť, nepríjemné a bolestivé.
Dopad: Podpora sebahodnoty, pozitívna nálada. Dieťa sa teší do školy.	**Dopad:** Pochybnosti o sebe, nedostatok dôvery, úzkosť. Dieťa má strach zo školy.

4. **OVERENIE - cieľom** je úplné a správne vyšetrenie problému, popísanie správania a interakcie detí.

4.1 **Rodič** po zvážení, že sa môže jednať o formu nevhodného správania, kontaktuje **vždy ako prvú osobu triedneho učiteľa, resp. vychovávateľa** a odkomunikuje mu pocity svojho dieťaťa. V prípade, ak učiteľ / vychovávateľ vyhodnotí, že sa môže jednať o nevhodné správanie, bezprostredne informuje dotknutých

rodičov o jeho pohľade na vec, o jeho predpokladoch pravdivosti zistených skutočností či iných zistených skutočnostiach, varovných signáloch čí inom správaní žiakov.

4.2 Rodič dieťaťa, ktoré sa mohlo nevhodne správať, po informácii od učiteľa / vychovávateľa vhodným spôsobom odkomunikuje s dieťaťom vzniknutý problém. Dbá pri tom na to, aby sprv neodhalil podstatu problému či identitu obete. O komunikácii s dieťaťom informuje učiteľa / vychovávateľa.

4.3 Dotknutí rodičia, pedagóg, vychovávateľ zvolia vhodný **spôsob vyšetrenia situácie** – vhodní svedkovia, individuálne rozhovory, konfrontačné rozhovory (nie medzi obeťou a agresorom) tak, aby existoval dostatok dôkazov či argumentov. Zároveň sa poskytne vhodná ochrana obetiam a okamžité zastavenie agresie.

4.4 Pokiaľ dotknutí rodičia informujú o situácii **zástupcu triedy**, ten zodpovedá za dôvernosť informácií a vhodne zvolí spôsob spolupráce s rodičmi.

4.5 **Triedny učiteľ** v prípade potreby či vhodnosti prizve odborníka v škole (psychológa, špeciálneho pedagóga) za účelom zistenia správnosti postupu pri overovaní problému.

4.6 Ak by vyšetrenie situácie nebolo vyriešené k spokojnosti všetkých dotknutých strán, sú o situácii informovaní **učiteľom a vychovávateľom** následne:

a) *k vzdelávaciemu procesu:*
pedagogickú zástupkyňu

b) ku klubu:
vedúcu klubistov

4.7 V prípade závažného problému je o vzniknutom probléme informovaná osobami v bode 4.6 aj **riaditeľka školy.**

5. VYHODNOTENIE

5.1 Cieľom vyhodnotenia je:

5.1.1 definovanie problému – kto je iniciátorom, útočníkom, účastníkom, obeťou, čo je obsahom problému

5.1.2 zistenie spolupôsobiacich faktorov

5.1.3 formulovanie a presvedčivá prezentácia záverov vyhodnotenia problému

5.2 Riaditeľka školy alebo ňou poverená osoba zostavuje tím zamestnancov školy, ktorí vyhodnotia, či :

5.2.1 sa jedná o nevhodné správanie a následne o akú formu nevhodného správania sa jedná - priame alebo nepriame, fyzické alebo verbálne, aktívne alebo pasívne

5.2.2 sa jedná o problém medzi jednotlivými žiakmi, alebo skupinou voči jednotlivcovi, alebo skupinou voči inej skupine.

5.2.3 je správanie dlhodobé, opakované, úmyselné a bezdôvodné

5.3 Formy nevhodného správania:

a) Verbálne aktívne priame – nadávanie, urážanie, zosmiešňovanie
b) Verbálne aktívne nepriame – rozširovanie neprávd, ohováranie
c) Verbálne pasívne priame – neodpovedanie na pozdrav, otázku, ignorovanie
d) Verbálne pasívne nepriame – spolužiaci sa nezastanú obete
e) Fyzické aktívne priame – škrtenie obete, kopanie, fackovanie, bitie
f) Fyzické aktívne nepriame – fyzické útoky cez prostredníkov, navádzanie iných
g) Fyzické pasívne priame – zakazovanie sedenia, vykonania si potrieb, predbiehanie
h) Fyzické pasívne nepriame – skrývanie a privlastňovanie si vecí, ničenie pomôcok, majetku.

6. ZVLÁDNUTIE

Cieľom zvládnutia je zmena správania všetkých detí vstupujúcich do interakcie (iniciátor, útočník, účastník, obeť) tak, aby vzťahy medzi deťmi v triede/škole boli založené na vzájomnom rešpekte/úcte.

Postup:

6.1 Triedny učiteľ/vychovávateľ spoločne s prizvaným odborníkom navrhnú opatrenia pre zvládnutie nevhodného správania v interakciách detí.

6.2 Dotknutí rodičia tento návrh opatrení prerokujú s triednym učiteľom/vychovávateľom a prizvaným odborníkom a prípadne po vzájomnej dohode spoločne upravia. Stanovia tiež termíny, kedy spoločne vyhodnotia výsledky dohodnutých opatrení. V prípade, že pri nevhodnom správaní dieťaťa vznikla hmotná škoda, dotknutí rodičia ju bezodkladne nahradia.

6.3 Dotknutí rodičia, triedny učiteľ/vychovávateľ, prizvaný odborník, prípadne ďalšie osoby realizujú opatrenia, vyhodnocujú ich výsledky a podľa nich sa rozhodujú na úprave opatrení, prípadne na ich ukončení, ak prišlo k želanej zmene správania.

6.4 V prípade dlhodobého alebo opakovaného odmietnutia spolupráce zo strany dotknutých rodičov škola a jej zriaďovateľ postupuje podľa platných ustanovení školského poriadku a zmluvy o štúdiu

7. ZODPOVEDNOSŤ

7.1 **Dotknutí rodičia** rešpektujú zistené závery a opatrenia, preberajú plnú zodpovednosť za škody a za nápravu vzniknutého stavu, v plnom rozsahu spolupracujú s prizvanými odborníkmi; sú zodpovední za to, aby sa nevhodné správanie neopakovalo.

7.2 Cieľom a úlohou **rodiča** je prijatie primárnej zodpovednosti za správanie dieťaťa, spolupráca s dotknutým rodičom, učiteľom, vychovávateľom a odborníkom tak, aby sa primárne korigovalo správanie v rodine a následne aby si deti mohli po správnej intervencii nezávisle napraviť a budovať vzťahy.

7.3 **Triedny učiteľ/vychovávateľ** je zodpovedný za voľbu vhodných opatrení, vhodného a najmä pravidelného spôsobu komunikácie a zvolenie vhodného okruhu dotknutých osôb; zodpovedný za detailné a uspokojivé informovanie dotknutých osôb o riešení problému. V prípade potreby si zabezpečí vhodné odborné poradenstvo či prístup od školského psychológa či špeciálneho pedagóga. Nie je priamo zodpovedný za vznik nevhodného správania, má však plnú zodpovednosť za to, ako bol prípad odborne vyriešený. Rovnako má zodpovednosť za vyhodnotenie, či sa problém netýka kolektívu ako celku či jeho širšej skupiny. Je zodpovedný za písomné vedenie záznamov o vzniknutých situáciách.

7.4 Cieľom a úlohou **učiteľa/vychovávateľa** nie je potrestanie vinníka, ale starostlivosť o obeť a hlavne schopnosť napraviť vzťahy medzi všetkými žiakmi v triede / kolektíve, pretože každého z nich sa daná situácia dotkla (môžu mať strach, pridali sa na jednu alebo druhú stranu). Tiež má deti naučiť, ako vhodne reagovať v nebezpečenstve.

7.5 **Prizvaný odborník** je zodpovedný za voľbu vhodného spôsobu vyhodnotenia situácie, voľbu vhodnej intervencie a voľbu vhodných riešení.

7.6 Cieľom a úlohou **odborníka** je adekvátne vyhodnotenie vzniknutej situácie bez snahy o zľahčovanie či zveličovanie problému a následné odborné vedenie všetkých zúčastnených strán.

7.7 **Zástupca triedy** v prípade potreby vhodne spolupracuje s rodičmi a triedou, triednym učiteľom / vychovávateľom.

7.8 Cieľom a úlohou **zástupcu triedy** je v prípade potreby spolupráca v záujme dotknutých osôb či celej triedy.

7.9 **Riaditeľ školy** zodpovedá za promptnosť a ochotu riešiť problém, za vyhodnotenie rizík a miery nevhodného správania v škole, za prijate vhodných prevenčných opatrení.

7.10 Cieľom a úlohou **riaditeľa** je analýza účinnosti zvolených metód, analýza najrizikovejších miest a situácií v škole, ako problém vyhodnocujú žiaci, učitelia/vychovávatelia; motivácia a aktívna spolupráca zúčastnených osôb na riešení problému.